

Maatwerkafspraken in breder perspectief

Context

Binnen het Sustainable Industry Lab (SIL) proberen we, op basis van gesprekken met een breed samengestelde groep leden ons een beeld te vormen hoe het portfolio van industrie (met name energie-intensieve) industrie in Nederland kan/moet/zal veranderen ten gevolge van de klimaat- en energietransitie en de ambitie om een meer circulaire economie te worden.

Onderstaande overwegingen zijn de overwegingen van de auteurs als directeur en voorzitter van SIL. Deze zijn ingegeven door 3 jaar werk en discussie binnen het SIL, maar zijn niet expliciet besproken met de leden, en individuele leden (en de organisaties die zij vertegenwoordigen) zijn niet gecommiteerd aan de statements in dit document.

Maatwerkafspraken in theorie en praktijk

De Maatwerkafspraken zijn ontworpen als een pragmatische aanpak ter versnelling van de transitie in de industrie. Het idee van Maatwerkafspraken is pragmatisch in die zin dat het rekenschap geeft van het feit dat verschillende energie-intensieve industrieën (chemie, raffinage, kunstmest, staal) en ook verschillende grote bedrijven in dezelfde sector (bijvoorbeeld BP versus Shell) onderscheidene transitiepaden hebben met verschillende CO₂ vermijdingskosten, waardoor generieke maatregelen bij een aantal partijen tekort schieten om (voor 2030) de business case voor (een deel van) hun CO₂ reductie rond te krijgen. Naast deze financiële component is een onderdeel van de Maatwerkafspraken ook dat de overheid het proces van vergunningverlening en eventuele infrastructurele maatregelen faciliteert om ook zo versnelling mogelijk te maken.

Deze ‘theoretische’ overwegingen doen recht aan de veelgehoorde constatering dat ‘de markt’ niet noodzakelijkerwijs de gewenste uitkomst levert en dat ‘regie’ nodig is; regie die de markt bijstuurt in een meer wenselijke richting.

Dit veronderstelt dat we collectief (als samenleving, of meer praktisch: in het parlement) een idee hebben van wat ‘wenselijk’ is. Drie jaar discussie binnen het SIL heeft ons geleerd dat zo’n gedeeld beeld er niet is. Ook Kamerleden zullen herkennen dat ze onderling heel verschillende beelden hebben bij ‘de industrie in 2050’. Als SIL hebben we een beeld geschetst van wat *mogelijk* is, als vertrekpunt voor een discussie wat *wenselijk* is.¹ Die discussie moet nog gevoerd worden.

Bij afwezigheid van een gedeeld beeld over een gewenst portfolio, is het toch noodzakelijk dat de overheid per bedrijf articuleert wat de waarde is voor Nederland van de Maatwerkafspraken (een overheidsinvestering in termen van geld en beslag op schaarse overheids capaciteit bij versnelde vergunningverlening, etc.). Dit heeft twee aspecten: Ten eerste, hoe waardevol is het bedrijf (c.q. de bedrijfslocatie) en haar producten in het lange-termijn perspectief? Voor de selectie van

---

¹ [Groene keuzes voor de Nederlandse basisindustrie - The Sustainable Industry Lab \(2023\)](#)

bedrijven die voor de maatwerkafspraken in aanmerking komen is hier geen rekening mee gehouden. Deze selectie is sec gebaseerd op de grootte van uitstoot, en houdt geen rekening met toegevoegde waarde, in het verleden behaalde emissiereducties, realistische verduurzamingsplannen of de rol van het bedrijf dan wel product in een portfolio passend bij een klimaatneutraal en circulair Nederland.

Ten tweede, helpt de Maatwerkafpraak in de ombouw van het bedrijf/de locatie richting 2050, of is het steun bij het bereiken van CO₂ vermindering van een bestaande fabriek. Als dat laatste waar is, moet kritisch bekeken worden of die fabriek past in 2050. Omdat er altijd maatschappelijke zorg is of commitment van de overheid aan een bedrijf gereciprocereerd wordt door het bedrijf, is de eerste optie (overheidssteun bij een diepte-investering) te prefereren boven 'bijpassen van de lopende kosten'. Daarbij past ook dat (via) de Maatwerkafspraken toezicht wordt gehouden op voortgang om maatschappelijke zekerheid over het behalen van emissiereducties te bieden.

Tot slot is wellicht het niet-monetaire deel van Maatwerk meest waardevol, namelijk de hulp aan bedrijven en productielocaties door het vergunningstraject te faciliteren en/of te versnellen en door de tijdige aanleg van infrastructuur. Dit genereert potentieel veel waarde zonder noodzakelijkerwijs hoge kosten.

Met het risico een open deur in te trappen, heeft de overheid hierin jammerlijk gefaald bij de Maatwerkafpraak met Dow Chemical, waar een miljarden investering in een megaton CO₂ vermindering wordt opgehouden door het ontbreken van stikstofruimte. We zijn ons terdege bewust van de stikstofproblematiek, maar het is de taak van de overheid om wijs te handelen wanneer verschillende milieueisen met elkaar in conflict zijn, waarbij wijsheid op z'n minst vraagt om de schaal van het een (CO₂ vermindering) met de schaal van het ander (stikstofdepositie) te vergelijken. Bedrijven hebben een *licence to operate* nodig. De overheid moet zich rekenschap geven dat er voor haar ten opzichte van bedrijven zo iets is als een *licence to host*. Die wordt ernstig ondergraven door deze kwestie.

In het bovenstaande zijn we vooral ingegaan op de effectiviteit van de Maatwerkafspraken. Daarnaast verdient ook de vraag aandacht in hoeverre de Maatwerkafspraken in de huidige vorm en selectie bijdragen aan een effectieve en rechtvaardige transitie. Deze specifieke aanpak moet vervolgens ook passen in een bredere beleidsinstrumentenmix, gebaseerd op gedeelde visie over de toekomst van de industrie, beleidsstrategie om daar te komen, gericht op de ombouw van de gehele industrie.

Sanne Akerboom, universitair docent Regulering en Governance van de Energietransitie aan de Universiteit Utrecht en directeur van het Sustainable Industry Lab

Gert Jan Kramer, hoogleraar Duurzame Energievoorziening aan de Universiteit Utrecht en voorzitter van het Sustainable Industry Lab